

F/53

muistio

Tilastokeskus

Tekijä

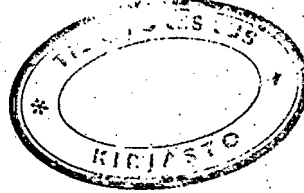
Tapio Kanninen

Päiväys

1974-12-16

N:o

30

AIKUISKOULUTUSTILASTOJEN JÄRJESTELMÄ;

LÄHTÖKOHDAT JA YLEISPERIAATTEET

Esipuhe

Tämän muistion tarkoituksena on valaista aikuiskoulutus-tilastojen kehittämisen tarvetta ja taustaa, luoda yleiskatsaus nykyisiin aikuiskoulutustilastoihin sekä esittää eräitä mahdollisia suuntaviivoja kyseisten tilastojen systemaattiseksi kehittämiseksi. Perinpohjainen uudistus ja sitä koskeva suunnittelutyö on tehtävä erillisen projektivaiheittaisen hankkeen muodossa; muistiossa esitettävät ajatukset antavat vain lähtökohtia ja motivointia alueen nopealle uudistustyölle.

Esitettävät ajatukset ja ehdotukset eivät välttämättä ole tilastokeskuksen virallisia kannanottoja, koska kyseessä on alustava alueen kartoitus. Muistion teossa ovat kirjoittajaa avustaneet vs. osastopäällikkö Reino Hjerppe, suunnittelija Tapio Leppo ja tilastonlaatija Riitta Tolonen, joka on suorittanut muistiossa esitettävän nykyisten aikuiskoulutustilastojen peruskartoituksen.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu
1. Alueen määrittely ja rajaus	1
1.1. Erilaisia aikuiskoulutukseen liittyviä käsitte- määrittelyjä	1
1.2. Aikuiskoulutuksen tilastojärjestelmän perusraken- teesta ja sen yhteyksistä muihin tilastoihin	4
2. Aikuiskoulutuspolitiikka ja aikuiskoulutustilastojen tarve	8
2.1. Aikuiskoulutuspolitiikka ja sen tavoitteet	8
2.2. Aikuiskoulutustilastojen tarvitsijat	9
3. Nykyiset tilastot	10
4. Nykyisten tilastojen puutteet	15
5. Aikuiskoulutuksen tilastojärjestelmän tietosisällöstä	15
6. Aikuiskoulutustilastojen uudistamisesta, sen toteutta- mistavasta ja -mahdollisuuksista	20

LIITTEET

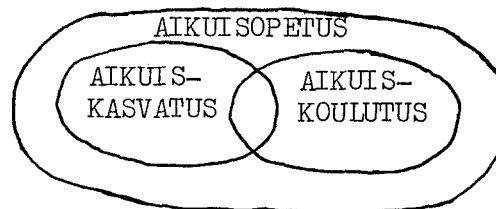
Aikuiskoulutukseen ja siihen liittyviin käsitteisiin kuu-
luvista määritelmistä

1. ALUEEN MÄÄRITTELY JA RAJAUS

1.1. Erilaisia aikuiskoulutukseen liittyviä käsittemäärittelyjä

- a) Aikuisopetus, aikuiskoulutus, aikuiskasvatus Aikuisopiskeluun liittyvät käsitteet ovat vielä vakiintumattomia. Niinpä aikuisopetusta, -koulutusta ja -kasvatusta käytetään usein toistensa synonyymeinä. Suunniteltaessa tätä alaa koskevia systemaattisia tilastoja on syytä käyttää nimenomaisesti jotakin näistä termeistä ja pyrkiä vakiinnuttamaan käsitteistöä. (Tämän muistion liitteessä on lueteltu tärkeimpiä aikuisopiskeluun liittyviä käsitteitä ja hahmoteltu niiden määritelmiä.)

Käsitteelliseltä kannalta katsottuna on muun muassa väitetty, että kasvatusta ei voi olla ilman opetusta eikä koulutusta voi olla ilman opetusta ja toisaalta koulutusta voidaan ilman, että pyritään "kasvattamaan". Käsitteiden peittävyttä voitaisiin kuvata näin:

Tässä näkökannassa aikuisopetus sisältää tietojen, taitojen ja asenteiden välittämisen, aikuiskasvatus taas käsitetään erityisesti asenteiden opettamiseksi ja aikuiskoulutus taas viittaa erityisesti koulumuotoiseen opetukseen.

Tämä käsitteiden hierarkia ei kuitenkaan vastaa nykyistä käytäntöä. Aikuiskoulutuskomitea tutki ensimmäisessä osamietinnössään (Komiteamietintö 1971: A 29) aikuiskasvatuksen ja -koulutuksen käsitteitä ja totesi, että aikuiskoulutusta on julkisessa keskustelussa käytetty sekä samassa merkityksessä kuin aikuiskasvatusta, että jälkimmäisen alakäsitteenä.

Aikuiskasvatuksen komitea määritteli seuraavasti:

Aikuiskasvatus on ohjattujen oppimistilaisuuksien järjestämistä aikuisille, jotka aikaisemmin

päättyneen tai keskeytyneen koulujärjestelmässä saadun koulutuksen jälkeen tavallisesti toimivat tai ovat toimineet työelämässä.

Määritelmään haluttiin sisällyttää seuraavia piirteitä:

1. aikuiskasvatuksen kohteena ovat aikuiset, jotka tavallisesti toimivat tai ovat toimineet työelämässä; ikä ei ole yksinään riittävä tai edes hallitseva kriteeri,
2. aikuiskasvatus on oppimista varten organisoitua toimintaa (erotukseksi esim. joukkotiedotuksesta ja kirjastojen sivistyspalveluista),
3. aikuiskasvatuksen tavoitteena on suunnitelmallisesti etenevä toiminta erotukseksi muusta organisoidusta harrastustoiminnasta,
4. aikuiskasvatuksen peruspiirteisiin kuuluu ainakin toistaiseksi sen vapaaehtoisuus; toisaalta ns. velvoiteopiskelu (esim. työllisyyskoulutus) saattaa saada tärkeämpää sijaa ja vapaaehtoisuus joutuu väistymään.

Tässä muistiossa peruskäsitteeksi on otettu aikuiskoulutus. (Ks. liitteissä olevia määritelmiä). Käsitteen sisältö on lähellä edellä esitettyä aikuiskasvatuksen määritelmää. Aikuiskoulutuksen käsitettä käytetään julkisuudessa tavallisesti silloin kun tarkastelukulma on koulutuspoliittinen, kun taas aikuiskasvatuksen käsitettä on käytetty näkökannan ollessa pedagoginen. Aikuiskoulutuksen tilastojärjestelmän ollessa kyseessä on tarkastelukulma luonnollisesti koulutuspoliittinen. Lisäksi englannin termi "education" käännetään yleisesti suomeksi "koulutus", jolloin "adult education" on luontevimmillaan "aikuiskoulutus" suomeksi käännettynä.

b) Muita usein esiintyviä käsitteitä

Varsinaisen koulujärjestelmän ulkopuolinen koulutus
("out-of-school education")

Unesco ehdottaa,¹⁾ että englanninkielisiä termejä "out-of-school education" ja "adult education" käytettäisiin synonyymeinä. Tällöin varsinaisen koulujärjestelmän ulkopuolinen

1) Proposal for the collection of adult education statistics, COM-74/ISCED/5, Paris, July 1974.

koulutus käsittäisi myös esimerkiksi oppivelvollisuuskou-
lussa tai lukiossa annettavaa aikuisille tarkoitettua
opetusta; viimeksimainittua opetusta kutsutaan usein koulu-
laitoksen/ -järjestelmän kanssa rinnakkaiseksi aikuiskou-
lutukseksi.

Yleissivistävä aikuiskoulutus, ammatillinen aikuiskoulutus

Yleissivistävällä aikuiskoulutuksella tarkoitetaan luonnol-
lisesti koulutusta, joka ei tähtää ainakaan välittömästi
ammattilliseen tutkintoon. Ammatillisella aikuiskoulutuksel-
la tarkoitetaan koulutusta, jonka tarkoituksena on antaa
opiskelijoille tietoja, taitoja ja asenteita, jotka ovat
edellytyksenä tietyn tai tiettyjen työtehtävien, toimien
tai virkojen hoitamiseksi (edellytetään tietty ammatillinen
tutkinto, pätevyys). Suuri osa ammatillisesta aikuiskoulu-
tuksesta on työpaikkakoulutusta. Yleissivistävästä koulu-
tuksesta puhuttaessa voidaan vielä tehdä ero kelpoisuutta
tuottavan ja ei kelpoisuutta tuottavan aikuiskoulutuksen
välillä. Kelpoisuutta tuottavaan aikuiskoulutukseen sisäl-
tyy tavallisesti jokin koe tai tutkinto, jonka suoritta-
minen mahdollistaa esimerkiksi jatko-opinnot. Ei kelpoisuutta
tuottava aikuiskoulutus (väljätavoitteinen aikuiskoulutus)
on luonteeltaan pelkästään yleissivistävää. Ammatillista
aikuiskoulutusta voitaneen lähes poikkeuksetta pitää kelpoi-
suutta tuottavana. (Liitteessä on havainnollistettu kyseis-
ten käsitteiden välisiä yhteyksiä ja eroja).

Vapaa (1. varsinainen) (kansan)sivistystyö

Vapaasta kansansivistystyöstä on puhuttu tarkoitettaessa
väljästi yleissivistävää aikuiskoulutusta. Käsite liittyy
aikuiskoulutuksen varhaisempaan kielenkäyttöön ja nykyisin
sillä on ennen muuta organisatorista sisältöä; kouluhalli-
tuksessa on tätä nykyä vapaan sivistystyön osasto, jonka
tehtäväalueet muodostavat suurin piirtein käsitteen operatio-
naalisen määritelmän.

Vapaan kansansivistystyön kohdealueisiin luetaan nykyisin
yleensä seuraavat:

1. Yleiset kirjastot

2. Kansalais- ja työväenopistot
3. Kansanopistot (ja kansankorkeakoulut)
4. Kirjeopistot
5. Järjestömuotoinen kansansivistystyö
 - 5.1. Opintokerhoto
 - 5.2. Luentotoiminta (opintokeskukset, -järjestöt)
 - 5.3. Kurssi-, opintopäivä- tms. toiminta

1.2. Aikuiskoulutuksen tilastojärjestelmän perusrakenteesta ja sen yhteyksistä muihin tilastoihin

Aikuiskoulutuskomitea tarkasteli I osamietinnössään (Komiteamietintö 1971: A 29) aikuiskoulutuksen käsitettä ja luonnosteli samalla Suomen aikuiskoulutuksen järjestelmää. Komitea päätyi seuraavaan alustavaan ehdotukseen:

1. KOULUOPINTOJEN AIKUISSOVELLUTUKSET
 11. Iltaoppikoulu ja oppikoulujen iltalinjat
 12. Ammattioppilaitosten iltalinjat
 13. Yksityisoppilasjärjestelmä
2. AIKUISTEN AMMATILLINEN ERITYISKOULUTUS
 21. Työllisyyskoulutus
 22. Työnantajien järjestämä henkilöstönkoulutus
 220. Elinkeinoelämän henkilöstönkoulutus
 221. Valtion, kuntien ja seurakuntien henkilöstönkoulutus
 23. Itsenäiset aikuiskoulutuslaitokset
 24. Järjestöjen ammatillinen koulutustoiminta
 25. Ammatillisten oppilaitosten aikuiskoulutus
 26. Muut ammatillisen aikuiskoulutuksen muodot
3. VAPAA SIVISTYSTYÖ
 31. Kansalais- ja työväenopistot
 32. Järjestömuotoinen sivistystyö
 33. Kansanopistot
4. MUU AIKUISKOULUTUS
 41. Kesäyliopistot
 42. Yliopistojen ja korkeakoulujen jatkokoulutus

- 43. Musiikkioppilaitokset
 - 44. Urheiluopistot
 - 45. Järjestöjen organisoima vapaa opiskelu
(vapaan sivistystyön ulkopuolella)
 - 46. Sairaiden ja vammaisten kuntouttaminen ja
koulutus
 - 47. Vankilain yleissivistävä ja ammattikasvatus
 - 48. Varusmiesten opintotoiminta
 - 49. Muut aikuisopetuksen organisaatiomuodot
5. SIVISTYSPALVELUT
- 51. Kirjastot
 - 511. Yleiset kirjastot (vapaa sivistystyö)
 - 512. Tieteelliset ja muut erityiskirjastot
 - 52. Radio ja televisio
 - 521. Aikuisopetus (ml. kielten opetus)
 - 522. Muut ohjelmat

Komitea on pitänyt parhaana luokittelua, joka pääasiallisesti lähtee organisatoriselta pohjalta, mutta johon on yhdistetty toimintojen jakaminen tehtäväalueittain pääluokkiin.

Aikuiskoulutuksen järjestelmää komitean esittämässä muodossa voidaan käyttää myös alaa koskevan tilastojärjestelmän kehittämisen eräänä lähtökohtana tietysin täsmennyksin (ks. luku 5 ja 6; komitean esittämä rakenne soveltunee erityisesti aikuiskoulutukseen liittyvien tilastojen tarkoituksenmukaisen julkaisutavan luomiseen tietojen käyttäjien palvelemiseksi). Seuraavat kommentit on syytä esittää kehitettäessä alaa koskevaa tilastokuvausjärjestelmää:

1. Kouluopintojen aikuissovellutukset:

Organisatorisesti pitäisi tämän kohdan tiedot saada tilastokeskuksen tuottamista yleissivistävää koulutusta koskevista tilastoista (11. ja 13.) sekä ammatillista koulutusta koskevista tilastoista (12.). Nykyisin ei kaikkia kyseisiä tietoja tuoteta, mutta periaatteessa tietojen tuottaminen voitaisiin aloittaa muuttamalla nykyisiä kyselylomakkeita ja uudistamalla tulostusohjelmaa. Tämän kohdan tiedot kuuluvat

nykyisten koulutustilastojen alueelle.

2. Aikuisten ammatillinen erityiskoulutus:

Kohta "Työllisyyskoulutus" (21.) olisi ehkä muutettava kohdaksi "Työllisyys- ja ammattikursikoulutus". Kohdasta 22. voidaan kyllä sopia, että "henkilöstönkoulutus" ja "työpaikkakoulutus" tarkoittavat samaa, mutta voi olla myös perusteita erottaa yrityksen/yhteisön sisällä tapahtuva työpaikkakoulutus yrityksen/yhteisön henkilöstönkoulutuksesta, joka voi tapahtua myös muualla, esimerkiksi itsenäisissä aikuis-koulutuslaitoksissa. Työllisyys- ja ammattikursikoulutusta kuvaavat tiedot kuuluvat nykyisin organisatorisesti osittain työvoimatilastoihin ja osittain koulutustilastoihin.

3. Vapaa sivistystyö:

Järjestömuotoinen sivistystyö olisi ehkä jaettava edellisessä luvussa olevan jaottelun mukaisesti (opintokerhotyö, luentotoiminta sekä kurssi-, opintopäivä- tms. toiminta). Uutena kohtana voitaisiin harkita kohdan "kirjeopistot" mukaanottoa. Selvyiden vuoksi kohdassa "Kansanopistot" (33.) voitaisiin mainita myös kansankorkeakoulut.

4. Muu aikuiskoulutus:

Kesäyliopistojen toiminta sekä yliopistojen ja korkeakoulujen jatkokoulutus kuuluvat tilastokeskuksen korkeakoulutilastojen kuvausalaan. Kesäyliopistoista ei nykyisin tuoteta tietoja. Mm. musiikkioppilaitokset ja urheiluopistot kuuluvat taas ammatillista koulutusta koskeviin tilastoihin.

5. Sivistyspalvelut:

Kirjastoja sekä radiota ja TV:tä koskevat tilastot kuuluvat kulttuuritilastojärjestelmään, missä ne ovat omina erityiskohdealueina tiedonvälitystilastoissa. Tilastokeskuksessa on suunniteltu kulttuuritilastojen kehittämistä itsenäisenä

kokonaisuutena (ks. Kanninen, T.: Kulttuuritilastojärjestelmän yleishahmotelma, tilastokeskus, suunnitteluosasto, 17.4.1973).

Edellä on jo mainittu, että aikuiskoulutustilastoilla on luonnollisesti läheiset yhteydet muihin koulutusta kuvaaviin tilastoihin sekä kulttuuritilastoihin. Näiden lisäksi aikuiskoulutustilastot kuuluvat osittain vapaa-aikatilastojärjestelmään.

Vapaa-aikatilastot on jaettu tilastokeskuksen suunnitelmissa seuraaviin lohkoihin:

1. Institutionaalinen harrastustoiminta
 - järjestö- ja harrastustoiminta
 - järjestetty harrastustoiminta
 - aikuisopiskelu
 - nuorisotoiminta
2. Ei-institutionaalinen harrastustoiminta
 - "aktiivinen": osallistuva toiminta
 - "passiivinen": katselijana/kuuntelijana
3. Vapaa-aikapalvelut ja -välineet
 - kulttuurihyödykkeet
 - virkistys- ja huvituspalvelut
 - vapaa-aikatilat ja -välineet

Aikuiskoulutus voidaan ajankäytön perusteella jakaa kolmeen alakohtaan:

- kokopäiväiseen opetukseen
- työaikana tapahtuvaan opetukseen
- vapaa-aikaopetukseen

Vapaa-aikana tapahtuva aikuiskoulutus kuuluu siten myös vapaa-aikatilastojen kuvausalueeseen. On huomattava kuitenkin, että vapaa-aikatilastoista on vasta tehty karkea yleissuunnitelma, jota ei vielä lähitulevaisuudessa tultane toteuttamaan koko laajuudessaan. Siten on epäselvää, kannattaako vapaa-aikatilastoihin lukea alakohtana aikuisopiskelua vaiko jättää se kokonaan muiden aikuiskoulutustilastojen kuvausalueeseen.

2. AIKUISKOULUTUSPOLITIikka JA AIKUISKOULUTUSTILASTOJEN TARVE

2.1. Aikuiskoulutuspolitiikka ja sen tavoitteet

Teknologian kiihtyvä kehittyminen, elinkeinorakenteen muuttuminen sekä sen sisäiset ammattirakenteen ja -tehtävien muutokset aiheuttavat voimistuvaa uudelleen koulutuksen tarvetta kaikilla yhteiskuntaelämän alueilla. Lisäksi monimutkaistuvat sosiaaliset organisaatiot edellyttävät tiedontason nousua, jotta kansalaiset voivat osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja päätöksentekoon. Tätä taustaa vasten on todettu, että aikuiskoulutus on noussut suorastaan keskeiseen asemaan koulutuspolitiikassa.

Vuoden 1971 koulutuskomitea toteaa mietinnössään (Komiteamietintö 1973:52), että aikuiskoulutus tulee muodostamaan koulutusjärjestelmän oleellisen osan ja että tulevaisuudessa kaikki tulevat osallistumaan koulutukseen myös nuoruusiän säännöllisen koulutusvaiheen jälkeen. Jatkuvan koulutuksen (life-long education) periaatteen mukaan koulutus on elinikäinen prosessi, jossa sen tehtävät on jaettu eri ikävaiheisiin ja koulutusjärjestelmän osat nivelletään yhdeksi kokonaisuudeksi. Tällöin muuttuvat luonnollisesti työn, koulutuksen ja vapaa-ajan suhteet nykyisestä melko selväpiirteisestä rajanvedosta joustavammaksi ja väljemmäksi.

Aikuiskoulutuskomitean tehtävänä oli muun muassa määritellä aikuiskoulutuksen tehtävät koulutuspolitiikan tavoitteita toteuttavana järjestelmänä. Komitean näkemyksen mukaan aikuiskoulutuspolitiikka pyrkii

- 1) takaamaan jokaiselle aikuiselle mahdollisuuden jatkuvaan itsensä kehittämiseen
- 2) luomaan aikuisille yhdenvertaiset mahdollisuudet koulutuksen ja sivistyspalvelujen käyttöön
- 3) auttamaan yhteiskunnan jäseniä, hankkimaan tiedolliset ja asennevalmiudet, joita osallistuminen demokratian toteuttamiseen ja kehittämiseen vaatii
- 4) edistämään tehokasta tuotantotoimintaa pitämällä kansalaisten tiedot ja taidot työelämän

muuttuvien vaatimusten tasalla.

Vuoden 1971 koulutuskomitea näki puolestaan aikuiskoulutuksen tehtävänä seuraavat kaksi kohtaa.

- a) nuoruusiän koulutusmahdollisuuksien eroista johtuvien pohjakoulutuserojen vähentäminen
- b) työelämän ja yhteiskunnan yleisestä kehityksestä sekä itsensä kehittämisen tarpeesta johtuva aikuiskoulutus.

2.2. Aikuiskoulutustilastojen tarvitsijat

Aikuiskoulutuksen saadessa lisää merkitystä koulujärjestelmän elimellisenä osana joudutaan voimakkaasti tehostamaan aikuiskoulutukseen liittyvää suunnittelua ja tutkimusta sekä luonnollisesti alan hallintoa, päätöksentekoa. Tämä asettaa aivan uudet vaatimukset aikuiskoulutusta koskevalle informaationtuotannolle, josta tulisi luoda peittävä ja yhtenäinen.

Aikuiskoulutustilastoja tarvitaan muun muassa seuraavissa tehtävissä:

1. Poliittiset päätöksentekijät ja puolueet tarvitsevat nykyistä laajempaa ja yksityiskohtaisempaa tietoa aikuiskoulutuksesta, koska aikuiskoulutuksen osuus on yhä keskeisempi koulujärjestelmää uudistettaessa. Tietoja tarvitaan mm. aikuiskoulutuspolitiikan sisällön määrittelyä ja tavoitteenasettelua varten.
2. Aikuiskoulutuspolitiikan tavoitteiden toteuttamiseen ovat tilastot välttämättömiä. Eri-laiset hallinnolliset tai järjestölliset yksiköt, kuten esimerkiksi
 - ministeriöt ja keskusvirastot (erityisesti opetusministeriö ja työvoimaministeriö, kouluhallitus ja ammattikasvatushallitus),
 - valtiolliset ja kunnalliset aikuiskoulutusorganisaatiot (esimerkiksi valtion kansan-

sivistyslautakunta),
- järjestöt ja yhdistykset (mm. Kansanva-
listusseura, vapaan sivistystyön yhteis-
järjestö, eri opintokeskukset, kansansivis-
tysopillinen yhdistys),
tarvitsevat tilastotietoja toimintapiiriinsä
kuuluvien asioiden
- suunnitteluun
- koordinointiin
- kontrolliin
- seurantaan.

3. Tieteellinen tutkimustoiminta tarvitsee perus-
aineistokseen mahdollisimman luotettavia ti-
lastotietoja aikuiskoulutuksen eri aloilta.
Tutkimuslaitoksista mainittakoon Tampereen yli-
opiston aikuiskasvatuksen laitos.
4. Opetus- ja tiedotustoiminta (yleisradio, leh-
distö, koululaitos jne) tarvitsee erilaisia alan
tilastotietoja omaa toimintaansa varten, mikä
palvelee viime kädessä yleistä kansalaisvalis-
tusta.
5. Kansainvälinen yhteistyön viriäminen myös ai-
kuiskoulutuksen alueella edellyttää, että myös
Suomi osallistuu kansainvälisesti vertailukel-
poisten Unescon suositusten mukaisten aikuiskou-
lutustilastojen tuottamiseen ja kehittämiseen.
Unescon ohjelma aikuiskoulutustilastojen tuot-
tamisessa edellyttää Suomea osallistumaan alan
aktiiviseen kehittämiseen ja tietojen tuotta-
miseen omalta osaltaan.

Aikuiskoulutuksen ja tätä koskevien tilastojen tarve liittyy
edelleen mm. taloudellisiin suhdannevaihteluihin: talouselämä
tarvitsee suhdannehuippujen aikana tilapäisesti ammattitai-
toista työvoimaa. Tietoja tarvitaan tällöin mm. koulutetta-
vuusreserveistä ja työllisyys- ja ammattikurssikoulutuksesta.

3. NYKYISET TILASTOT

Seuraavassa esitetään ainoastaan tilastokeskuksen tuottamat
aikuiskoulutustilastot tiiviinä luettelona, jossa pyritään
noudattamaan luvussa 1.2. esitettyä ryhmittelyä (jota on hieman
mukailtu; ks. luku 5.):

Kohde	Julkaisun nimi	Julkaisusarja	Muuttajat	Huom.
11. Iltaoppikoulu ja oppikoulujen iltalinjat	Oppikoulut ¹⁾	SVT IX	Koulun koulumoto, lukumäärä ja opetuskieli	Iltalinjat sis. oppikoulujen lukuun
- " -	Oppikoulut syysluku-kaudella...	Tilastotiedotus KO	Opiskelijoiden lukumäärä, sukupuoli, luokka-aste, linja Koulujen, luokkien ja lukkioiden lukumäärä, koulutyyppejä Lääneittäin, kunnittain ja kouluittain luokkien ja opiskelijoiden lukumäärä luokan, linjan ja sukupuolen sekä koulun tyyppin ja rahoittajan mukaan	- " -
12. Ammattioppilaitosten iltalinjat	-	-	-	-
13. Yksityisoppilaitosten järjestelmä	-	-	Keskikoulun ja lukion oppimäärän sekä yo-tutkinnon suorittaneiden lukumäärä sukupuolen mukaan	Saatavana toistaiseksi vain konetauluista
21. Työllisyyskoulutus	Tilasto AKH:n valvonnan alaisista työllisyyskursseista ja muista tilapäisistä kursseista	Tilastotiedotus KO	Kurssin rahoitusperuste, järjestäjä ja rahoittaja, kurssien lukumäärä, kokonaistuntimäärä, hakemusten, otettujen ja suorittaneiden lukumäärä. Oppilaiden ikä ja sukupuoli	
22. Työnantajien järjestämä henkilöstönkoulutus	Ks. kohta 33.	Tilastotiedotus KO	Sis. kohdan 33. tilastotiedotus KO:n tietoihin	

Kohde	Julkaisun nimi	Julkaisusarja	Muuttajat	Huom.
23. Itsenäiset aikuiskoulutuslaitokset	-	-	-	Ks. kohta 22 ja 33
24. Järjestöjen ammatill. koulutus-toiminta	Ks. kohta 33.	Tilastotiedotus KO	Sis. kohdan 33. tilastotiedotus KO:n tietoihin	
25. Ammatillisten oppilaitosten aikuiskoulutus	-	-	-	
26. Muut ammatillisen aikuiskoulutuksen muodot	-	-	-	
31. Kansalais- ja työväen opistot	Kansanopetus ¹⁾	SVT X	Työväenopistojen lukumäärä, opetuskieli Oppilaiden lukumäärä, opiskelukieli ja sukupuoli	
32. Järjestömuotoinen sivistystyö	-	-	-	
33. Kansanopistot ja kansankorkeakoulut	Kansanopetus ¹⁾	SVT X	Kansanopistojen lukumäärä ja opetuskieli Oppilaiden lukumäärä, opiskelukieli, sukupuoli, vanhempien elinkeino	

1) Julkaisut "Oppikoulut" ja "Kansanopetus" yhdistetty luvuvuodesta 72/73 alkaen "Peruskoulut" julkaisuksi.

Kohde	Julkaisun nimi	Julkaisu- sarja	Muuttajat	Huom.
Vuonna ... ammatil- lisiin oppilaitoksiin sekä kansanopistoihin ja kansankorkeakou- luihin pyrkineet ja otetut	Tilastotie- dotus KO	Oppilaitosten tyyppi, lukumää- rä, opetuskieli ja omistaja Hakemusten, uusien oppilaiden, aloitusryhmien oppilaiden ja va- paiden paikkojen lukumäärä Pyrkineiden ja otettujen koulu- tusaste ja -ala sekä pohjakou- lutus, sukupuoli, aloitusryhmien oppilaiden arvioitu valmistumis- vuosi koulutusasteen ja -alan mukaan lääneittäin	Siältää vähin- tään 400 tuntia käsittävän koulutuksen	
Ammatillisissa oppi- laitoksissa sekä kansanopistoissa ja kansankorkeakouluis- sa suoritettut tut- kinnot	- " -	Tutkintojen lukumäärä, koulutus- ala, -aste, opintosuunta, lääni, opetuskieli, koulutuksen pituus, tutkinnon suorittamisen vuosi- neljännes, jatkokoulutus/kurssi- muot.koul. Oppilaitosten tyyppi, lukumäärä, omistaja Suorittajan sukupuoli	- " -	
34. Kirjeopistot	-	-		
41. Kesäyliopistot	-	-		
42. Yliopistojen ja korkeakoulujen jatkokoulutus	SVT XXXVII	Korkeakouluttain opiskelijoiden luku, opintojen tarkoitus, täys- päivä- osapäivä opiskelu ^{x)} , tiede- kunta ja opintosuunta. Lisen- siaatti- ja tohtoritutkinnon suorittaneet korkeakoulu ^{x)} , iän, sukupuolen, tiedekunnan ^{x)} ja pääaineen ^{x)} mukaan	x) saatavana konetauluista	
Ennakkotiedot luku- vuonna suorite- tuista tutkinnoista	Tilastotie- dotus KO	Korkeakouluttain ja tutkinnoit- tain tutkintojen lukumäärä ja suorittajan sukupuoli		

Kohde	Julkaisun nimi	Julkaisusarja	Muuttujat	Huom.
43. Musiikkioppi-laitokset	Ks. kohta 33.	Tilastotiedotus KO	Sis. kohdan 33. tilastotiedotus KO:n tietoihin	Mukana vain varsin. ammattiin tähtäävä musiikin opiskelu
44. Urheiluopistot	- " -	- " -	- " -	
45. Järjestöjen organisoima vapaaopiskelu	-	-	-	
46. Sairaiden ja vammaisten kuntouttaminen ja koulutus	-	-	-	
47. Vankilain yleissivistävä ja ammattikasvatus	Ks. kohta 33.	Tilastotiedotus KO	Sis. kohdan 33. tilastotiedotus KO:n tietoihin	Tiedot ainoastaan Riihimäen nuorisovankilan ammat- tiopetuksesta
48. Varusmiesten opintotoiminta	-	-	-	
49. Muut aikuisopetuksen organisatiomuodot	-	-	-	

4. NYKYISTEN TILASTOJEN PUUTTEET

Julkisuudessa on useaan otteeseen korostettu nykyisten aikuiskoulutustilastojen puutteita ja koko aikuiskoulutuksen tilastotuotannon uudistamisen tarvetta. Niinpä Aulis Alanen (Vapaan sivistystyön dokumentaatio, Vapaan sivistystyön XVIII vuosikirja) toteaa, että virallisiin tilastoihin (SVT ja STV) samoin kuin koulutustilastoihin (tilastotiedotuksiin) sisältyy vain joitakin ääriiviivatietoja, nekin epä johdonmukaisesti valittuja ja jopa keskenään ristiriitaisia. Vapaan sivistystyön varsinaista kokoavaa tilastosarjaa ei ole. Edelleen huomattava osa kouluhallitukselle tulevasta tietoa-aineistosta hautautuu arkistoon ja toisaalta monet tärkeät rakennetiedot ovat epäonnistuneiden luokitteluperusteiden vuoksi lähes käyttökelvottomia.

Kokoavasti voidaan nykyisten aikuiskoulutustilastojen laadusta sanoa:

- ne ovat epä johdonmukaisia ja epätasällisiä
- samaa ajankohtaa koskevien tietojen puute tekee tiedoista usein epäyhtenäisiä, vertailukelvottomia
- luokittelutiedot ovat puutteelliset
- kokoavan tilastosarjan puute vaikeuttaa kokonaiskuvan luomista.

Tilastokeskuksen nykyisin tuottamista aikuiskoulutustilastoista puuttuu kokonaan mm. seuraavat keskeiset alueet:

- ammatillisten oppilaitosten aikuiskoulutus
- järjestömuotoinen sivistystyö
- kirjeopistot
- kesäyliopistot
- sairaiden ja vammaisten kuntouttaminen ja koulutus
- varusmiesten opintotoiminta
- radion ja TV:n aikuiskoulutus.

5. AIKUISKOULUTUKSEN TILASTOJÄRJESTELMÄN TIEFOSISÄLLÖSTÄ

Varsinaisen tietosisällön suunnittelu ei kuulu tämän selvityksen tehtäviin, joten tässä esitellään vain eräitä mahdollisia perusratkaisuja ja -lähtökohtia.

Rakenne

Luvussa 1.2. esitettiin aikuiskoulutuskomitean esittämä Suomen aikuiskoulutuksen järjestelmä sekä tätä koskevia huomautuksia. Tilastojärjestelmän jatkokehittelyn pohjaksi ehdotettava aikuiskoulutuksen järjestelmä saattaisi näyttää esimerkiksi seuraavalta (luvussa 1.2. esitetyt kommentit on tässä otettu huomioon):

1. Kouluopintojen aikuiskoulutukset
 - Iltaoppikoulu ja oppikoulujen iltalinjat
 - Ammattioppilaitosten iltalinjat
 - Yksityisoppilasjärjestelmä
2. Aikuisten ammatillinen erityiskoulutus
 - Työllisyys- ja ammattikurssikoulutus
 - Työelämän henkilöstökoulutus
 - - Elinkeinoelämän työpaikkakoulutus
 - - Valtion, kuntien ja seurakuntien työpaikkakoulutus
 - - Henkilöstökoulutus erillisissä koulutusinstituutioissa
 - Itsenäiset aikuiskoulutuslaitokset
 - Järjestöjen ammatillinen koulustoiminta
 - Ammatillisten oppilaitosten aikuiskoulutus
 - Muut ammatillisen aikuiskoulutuksen muodot
3. Vapaa sivistystyö
 - Kansalais- ja työväenopistot
 - Järjestömuotoinen sivistystyö
 - Kansanopistot ja -korkeakoulut
 - Kirjeopistot
4. Muu aikuiskoulutus
 - Kesäyliopistot
 - Yliopistojen ja korkeakoulujen jatkokoulutus
 - Musiikkioppilaitokset
 - Urheiluopistot
 - Järjestöjen organisoima vapaa opiskelu (vapaa sivistystyön ulkopuolella)
 - Sairaiden ja vammaisten kuntouttaminen ja koulutus
 - Vankilain yleissivistävä ja ammattikoulutus

-Varusmiesten opintotoiminta

-Muut aikuisopetuksen organisaatiomuodot

Edellä olevat kategoriat ovat vain suuntaa-antavia: ne eivät ole kaikki toisensa poissulkevia, koska tässä vaiheessa on syytä pitää järjestelmä mahdollisimman laajana ja vasta operationaalisisessa vaiheessa on perusteltua yhdistää eri luokkia ja karsia toisia.

Muuttujat

Aikuiskoulutuskomitea on kirjeessään tilastokeskukselle (Esitys aikuiskoulutusta koskevan tilastoinnin kehittämisestä, 1973-11-23) esittänyt, että vähimmäisvaatimuksena on seuraavien muuttujien tilastoiminen:

- koulutuksen taso (perus-, keski-, korkea-aste)
- koulutuksen alue (yleissivistävä, eri ammattialat)
- opetussisältö (edellinen hienojakoisemmin)
- koulutuksen määrä jollakin yleispätevällä mittayksiköllä ilmaistuna
- osallistujat
- kustannukset

Edelleen komitea on esittänyt yksityiskohtaisemman viitteellisen luettelon, jonka mukainen yksilöidympi tietoaaines saataisi luoda lisää kiinnekohtia aikuiskoulutusjärjestelmän jatkuvalle kehittämiselle:

1. Koulutuksen järjestäjä

- julkisyhteisö
- yhdistys, järjestö, säätiö
- työnantaja
- muu

2. Koulutukseen pyrkineet/hyväksytyt/osallistuneet

- määrä
- ikä
- sukupuoli
- kokoaika-/osa-aikaopiskelija
- opiskelu tapahtui työaikana/osittain työaikana/vapaa-aikana
- ammatti

- aikaisempi koulutus
- sosiaaliryhmä

3. Koulutuksen määrä

- koulutusta antavia laitoksia
- koulutusta annettu/päivää/viikkoa
- koulutukseen käytettyjä henkilötyöpäiviä/
osallistujapäiviä
- koulutukseen käytetty työaika
- suoritettuja oppimääriä, tutkintoja

4. Koulutuksen tavoitteet

- koulututkintojen ja -kurssien suorittaminen
- ammattikoulutus: perus-/täydennys-/jatko-
ja uudelleen koulutus
- muut (ryhmittely opetussisällön mukaan)

5. Henkilökunta

- koulutushenkilökunta: päätoiminen/sivutoiminen
- koulutus
- ikä
- sukupuoli
- muu päätoiminen henkilökunta

6. Kustannustiedot

- kustannukset eriteltynä; esim. palkkamenot
matkakulut, huoneisto, lämpö, kalusto, opetus-
välineet
- kustannukset per koulutettava päivä
- kustannukset jakautuen suorittajan mukaan:
valtio, kunnat, yksityiset koulutuksen jär-
jestäjät, opiskelija, muut.

Valtion Kansansivistyslautakunta asetti 6.2.1967 toimikunnan laatimaan ehdotusta aikuiskasvatustyön tilastoinnin kehittämiseksi. Toimikunnan mietinnön mukaan (22.12.1967) tilastoinnin piiriin pitäisi kuulua a) opistomuotoinen aikuiskasvatus (kansanopistot, kansalais- ja työväenopistot sekä urheiluopistot) b) opintokerho- ja luentotoiminta ja c) yleiset kirjastot.¹⁾

1) Ehdotus on ehkä useilta osin vanhentunut, mutta sen esittäminen on paikallaan tämänkin tehdyn konkreettisen työn esittelemiseksi jatkosuunnittelua varten.

Tässä tarkastellaan a) ja b) -kohtien ehdotettua tietosisältöä pääpiirteissään:

a) Opistomuotoinen aikuiskasvatus

1. Opistot: lukumäärä; lääneittäinen jakaantuminen, kaupunki, kauppala, maalaiskunta; omistussuhteet (kansalais- ja työväenopistot)
2. Opettajisto: vakinaiset, väliaikaiset, päätoimiset, tuntiopettajat; 5-vuosittain: peruskoulutus, sukupuoli ja ikärakenne, palkkaus
3. Opiskelijat: lukumäärä, sukupuolijako, ikärakenne, ammatti tai vanhempien ammatti, pohjakoulutus (yleissivistävä/ammattikoulutus), opiskeluaika
4. Opetusaineet: äidinkieli, muut kielet, yhteiskunnalliset taloudelliset aineet, humanis-esteettiset aineet, taideaineet, matemaattis-luonnontieteelliset aineet, uskonto, musiikki, ammatilliskäytännölliset aineet, harrasteet, liikuntakasvatus
5. Opistojen talous: menot, tulot, kustannukset opiskelijaa kohti, omaisuus
6. Opistojen toimitilat: omat ja vuokratut, toimintapisteiden lukumäärä

b) Opintokerho- ja luentotoiminta

1. Opintokeskukset: opintokeskusten ja niiden jäsenjärjestöjen lukumäärä, opintojen johtajat ja muut koulutustoimintaan osallistuvat sekä heidän pohjakoulutuksensa, toimistohenkilökunta
2. Opintokerhot opintokeskuksittain: lukumäärä, opiskelijoiden lukumäärä (sukupuoli), läänijako, opiskeluvuorineittäinen jakaantuminen; 5-vuosittain: jäsenten ikärakenne ja ammattiryhmitys, kerhojen ohjaajat (ikä, sukupuoli, pohjakoulutus, koulutus ohjaajan tehtäviin)
3. Neuvonta- ja kurssitoiminta opintokeskuksittain: kerhoneuvonta, ohjaajakurssit, tarjotut ja vuoden aikana valmistuneet uudet opintosuunnitelmat aineryhmittäin

4. Opintokerhotyön kustannukset opintokeskuksittain:
 - a) opintokeskukset: kokonaismenot, toimisto-, palkkausmenot, neuvonta- ja kurssimenot, valtionapu
 - b) opintokerhot: kokonaismenot, valtionapu, kustannukset opiskelijaa kohden
5. Luentotoiminta opintokeskuksittain: luentojen kokonaismäärä lääneittäin, kuulijoiden kokonaismäärä, luennot aihepiireittäin, luennoitsijat (tutkinto tai ammattiasema), luentojen kustannukset

Edellä olevien muuttujien lisäksi on esitetty, että myös aikuiskoulutuksen opiskelumetodeja (oppitunti, luento, keskustelu, ryhmätyö, ohjelmoitu opetus, itseopiskelu, harjoittelu, demonstraatio) kuvaavia luokituksia pitäisi ottaa mukaan tilastojärjestelmän tietosisältöön. Edelleen voitaisiin ottaa mukaan eri mittaustasoisille kuuluvat tiedot: kustannustasolla rahavirtojen analyysi, suoritetasolla toimenpiteiden määrä ja laatu, ohjelmatasolla vaikuttavuusanalyysi (onko aikuiskoulutus ollut tavoitteiden kannalta tehokasta) sekä hyvinvointitasolla aikuiskoulutusta koskevat sosiaali-indikaattorit.

6. AIKUISKOULUTUSTILASTOJEN UUDISTAMISESTA, SEN TOTEUTTAMISTAVASTA JA -MAHDOLLISUUKSISTA

Tilastokeskukselle kuuluu valtion tilastotoiminta koordinoivana elimenä kehittää ja valvoa valtionhallinnossa tuotettavien aikuiskoulutusta koskevien tilastojen uudistamista. Periaatteessa olisi kaikki uudet valtionhallinnossa tuotettavat aikuiskoulutustilastot keskitettävä tilastokeskukseen ja tarkemmin sen koulutustilastotoimistoon.

Aikuiskoulutuskomitea esitti kirjeessään tilastokeskukselle (Esitys aikuiskoulutusta koskevan tilastoinnin kehittämisestä, 1973-11-23), että aikuiskoulutusta koskevaan tilastoinnin kehittämiseen ryhdyttäisiin välittömästi ja siitä johtuvat käytännön toimenpiteet pyrittäisiin ja aloitettaisiin mahdollisimman pian. Komitean käsityksen mukaan työ voidaan

suorittaa siten, että

- tilastoinnin kehittäminen, koordinointi ja käytännön työhön liittyvä ohjaus osoitetaan tilastokeskukselle, jossa suoritetaan mahdollisesti edellytyksenä olevat organisatoriset järjestelyt,
- tilastokeskus toimii jatkuvassa yhteistyössä alan hallintoviranomaisten ja aikuiskoulutuksen asiantuntijoiden kanssa,
- toimintaa varten osoitetaan valtion tulo- ja menoarviossa tarvittavat määrärahat.

Tilastokeskuksen suunnitteluosastolla on käynnistetty aikuis-koulutustilastojen suunnittelu siinä laajuudessa, mikä tämän muistion sisällöstä käy ilmi. Laajempi, yksityiskohtaisempi suunnittelu ja sen toteuttaminen on mahdollista ainoastaan erillisen hankkeen muodossa, jonka valtioneuvosto hyväksyy valtion tilastotoimen kehittämishjelmaan ja jonka toteuttamiseen eduskunta antaa tilastokeskukselle tarvittavat määrärahat. Tilastokeskus esittäneeikin seuraavassa valtion tilastotoimen kehittämishjelmaehdotuksessaan (vuosille 1976-1980), että aikuiskoulutustilastoja koskeva kehittämishanke otettaisiin mukaan tänä ohjelmakautena toteutettavaksi. Näiltä osin jatkotoimenpiteet aikuiskoulutustilastojen kehittämisestä ovat riippuvaisia valtioneuvoston ja eduskunnan (käytännössä valtiovarainministeriön) päätöksistä.

Koska tilastotoimen kehittämisen yleisissä suuntaviivoissa ovat taloustilastolliset tietotarpeet olleet käytännössä hallitsevia ja koska valtioneuvosto on tehnyt periaatepäätöksen olla lisäämättä lähivuosina olennaisesti valtionhallinnon henkilökuntaa, saattaa hankkeen nopea toteuttaminen olla vaikeaa, elleivät valtioneuvosto ja valtiovarainministeriö nimenomaisesti halua asettaa sitä korkealle prioriteettisijalle. Suurimpien aikuiskoulutustilastojen puutteiden nopeaksi korjaamiseksi olisi tutkittava myös muita sellaisia tilastojen ja niiden käytön kehittämisehdotuksia, jotka eivät olisi ristiriidassa tilastotoimen kehittämishjelman kanssa.

Aikuiskoulutustilastojen kehittämistä valmistelemaan sekä kansainvälistä alan yhteistyötä seuraamaan olisi ehkä syytä

perustaa virallisia tai epävirallisia yhteistyöelimiä, joissa olisivat edustettuina aikuiskoulutuksesta vastaavat hallintoyksiköt (opetusministeriö, kouluhallitus, AKH), tilastokeskus, alan järjestöt ja tutkimustoiminta. Yhteistyöryhmän tehtävä saattaisi olla esimerkiksi:

- Tutkia mahdollisuuksia julkaista ns. aikuis-koulutustilastollinen vuosikirja (esim. opetus-hallinnosta saatavan rahoituksen avulla), johon koottaisiin ja jalostettaisiin nykyisin hajallaan oleva tietoaimes havainnolliseksi ja käyttökelpoiseksi kokoavaksi julkaisuksi. Vuosikirja voisi olla eräs lähtökohta aikuis-koulutuksen tilastojen kokonaisvaltaiselle kehittämiselle ja sen suunnitteluun ja keräys-työhön voisivat myös alan järjestöt osallistua.
- Tehdä ehdotuksia tilastokeskukselle nykyisten koulutus-tilastojen keräystavan, tietosisällön ja luokitusten parantamisesta aikuiskoulutus-politiikan tietotarpeiden tyydyttämiseksi.
- Seurata alan kansainvälistä yhteistyötä erityisesti Unescon piirissä ja harkita yhteis-työn edellyttämien toimenpiteiden suorittamista.
- Informoida päätöksentekijöitä aikuiskoulutuksen informaatiotuotannon heikkouksista ja kehittä-mistarpeista.

Tilastokeskuksen osalta olisi tässä vaiheessa ilmeisesti mahdollista lisätä joitakin tietoja nykyisiin koulutustilas-tojen keruulomakkeisiin ja tulostaa näitä koskevat uudet taulut, mikäli tämä ei vaadi lisäresursseja mainittavassa määrin. Perusteellinen uudistus on kuitenkin tehtävä tilas-totoimen kehittämissohjelmassa olevan hankkeen muodossa, jon-ka valtioneuvosto on vahvistanut. Tilastokeskuksen koulu-tustilastotoimistoon on silloin mahdollisesti perustettava uusi vastuualue (-yksikkö) aikuiskoulutuksen tilastoja var-ten. Tällainen uudistussuunnitelma liittyisi osittain kult-tuuri- ja vapaa-aikatilastojen uudistushankkeeseen. Aikuis-koulutusta koskevia tilastoja voitaisiin myös ajatella jul-kaistavaksi kulttuuritilastollisessa vuosikirjassa, joka julkaistaneen vuoden 1975 aikana.

Lähtökohta suunnittelun jatkotyössä, erityisen projektiorganisaation suorittamassa aikuiskoulutustilastojen uudistushankkeessa, tulisi olla se, että aikuiskoulutustilastot ovat osa koulutustilastoja, minkä lisäksi niillä on yhteyksiä muihin tilastoihin. Suunnitteluvaiheessa olisi tarkemmin selvitettävä, mikä on aikuiskoulutustilastojen asema koulutustilastojen kokonaisuudessa, mikä on käytettävä perustilastoyksikkö, mitä muita yksiköitä tarvitaan ja miten näitä yksiköitä voidaan luokitella (tarvitaanko muutoksia vahvistettuun koulutusluokitusstandardiin). Perustilastoyksikön määrittelyyn liittyy itse aikuiskoulutuksen käsitteen tarkka määrittely. Näiden perusselvitysten jälkeen voidaan edetä itse tietosisällön suunnitteluun.

Unescon esittämässä muistioissa on esimerkiksi lähdetty liikkeelle määrittelemällä perustilastoyksikkö (= educational programme); sitten on pyritty antamaan määritelmä, joka sanoo, mitkä yksiköt luetaan aikuiskoulutukseen. Edelleen on katsottu, miten näitä yksiköitä voidaan luokitella (koulutusluokitus, ISCED). Tämän lähestymistavan soveltamista on meilläkin luonnollisesti käytettävä uudistustyön yhteydessä.

Myöhemmin on tarkoin myös harkittava asian julkaisuteknistä puolta: kootaanko aikuiskoulutusta koskevat tiedot mahdollisesti johonkin erillisjulkaisuun (aikuiskoulutustilastolliseen vuosikirjaan); millainen tämän tulisi olla, jotta se mahdollisimman hyvin palvelisi käyttäjiä jne. Tämä kysymys liittyy myös laajempaan ongelmaan koulutustilastojen tarkoituksenmukaisesta ryhmittelystä julkaisemista varten, jonka selvittely on vireillä tilastokeskuksessa.

Aikuiskoulutustilastojen ja alan muun dokumentaation nopea kehittäminen on varsin paljon kiinni alan järjestöistä, koska lyhyellä tähtäyksellä valtion kireä rahatilanne osaltaan vaikeuttaa kyseisen uudistustyön suunnittelumahdollisuuksia valtionhallinnon piirissä. Pitkällä tähtäimellä on kuitenkin päävastuu alan kehittämisestä luonnollisesti valtionhallinnon vastaavilla viranomaisilla.

AIKUISKOULUTUKSEEN JA SIIHEN LIITTYVIIN KÄSITTELSIIN
KUULUVISTA MÄÄRITELMISTÄ

Johdanto

Nämä dokumentit ovat syntyneet tilastokeskuksen asettaman ammatillista koulutusta koskevien oppilastilastojen uudistusprojektityön yhteydessä.

Dokumentit olivat keväällä 1974 käsiteltävinä aikuiskoulutuskomitean tutkimusjaoston kokouksessa. Jaoston käsityksen mukaan aikuiskoulutus olisi määriteltävä operatiivisesti ainoastaan liite 1:ssä ensimmäiseksi esitettävällä tavalla (kohta I 1.).

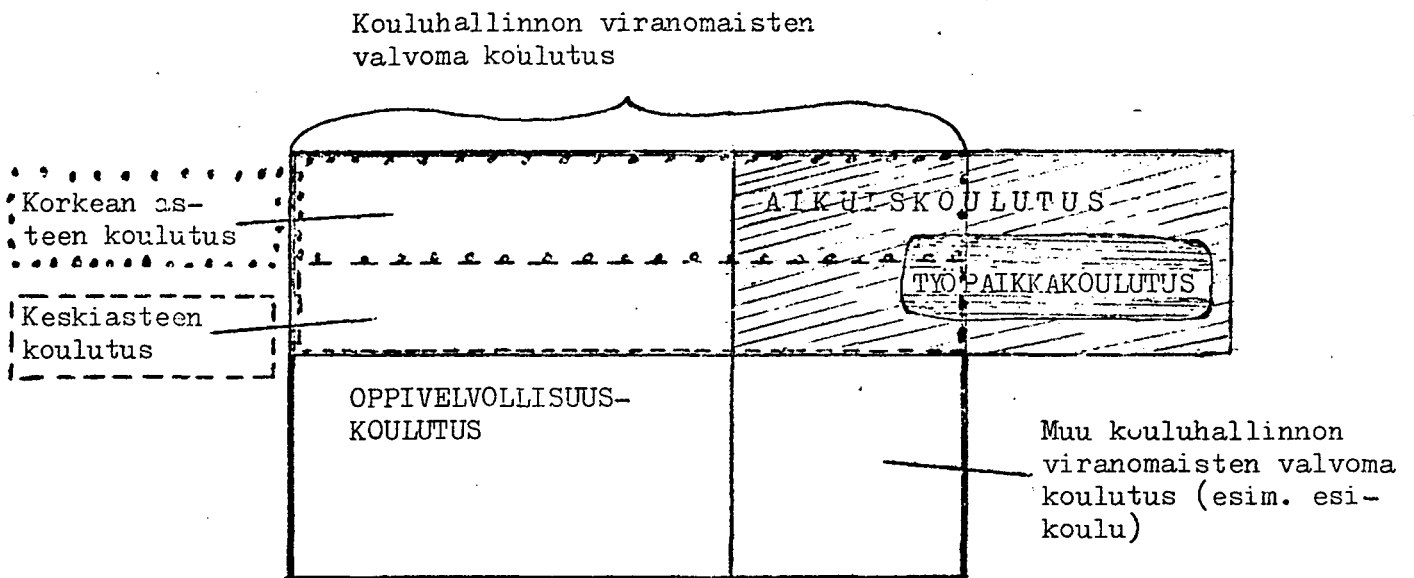
Tilastokeskus
KO 24/1974-01-30
Tapio Kanninen

Ammatillista koulutusta kos-
kevien oppilastilastojen
uudistusprojekti (AKOT)

AIKUISKOULUTUKSEEN JA SIIHEN LIITTYVIIN KÄSITTEISIIN KUULUVISTA
MÄÄRITELMISTÄ

Koulutukseen liittyvien peruskäsitteiden peittävyysalueita voidaan ku-
vata seuraavan kaavion avulla:

KAAVIO 1

(Kuvion käsitteiden määritelmät, ks. liite 2)

AKOT-projektille on tärkeätä olla selvillä keskiasteen koulutukseen
kuuluvista koulutustoiminnoista, tässä lähinnä aikuiskoulutuksen ja
työpaikkakoulutuksen määritelmistä.

I AIKUISKOULUTUS on tässä määriteltävä kahdelta eri tasolta:

1. opetusta antavan instituution mukaan
2. opetukseen osallistuvan mukaan (tarkasteltavana lähinnä
oppilaan ikä, koulutuskulku ja sen säännöllisyys)

1.
Kohdassa yksi on aikuiskoulutus määriteltävä operationaalisesti luet-
telemalla ao. koulutusta pääosin antavat instituutiot:

KOULUJÄRJESTEIMÄ joudutaan tässä jakamaan kahteen perusjärjestelmään:

- A. VARSINAINEN KOULUJÄRJESTEIMÄ
- B. AIKUISKOULUTUKSEN JÄRJESTEIMÄ

Operationaaliset määritelmät olisivat esim. seuraavat:

A. Varsinainen koulujärjestelmä (UNESCO: regular school and university education = varsinaisessa koulujärjestelmässä tapahtuva koulutus, ks. liite 3)

- oppivelvollisuuskoulu (kansakoulu jne)
- lukiot
- ammatilliset koulut ja opistot
- yliopistot ja korkeakoulut

B. Aikuiskoulutuksen järjestelmä

Ns. vapaa (1. varsinainen) sivistystyö

- kansalais- ja työväenopistot
- kirjeopistot
- opinto-, luento- ja kurssikeskukset
- kansanopistot ja kansankorkeakoulut

Ammatillinen aikuiskoulutus

Työpaikkakoulutus

- työllisyys- ja ammattikurssikeskukset (tms. instituutiot)
- työpaikkakoulutusinstituutiot

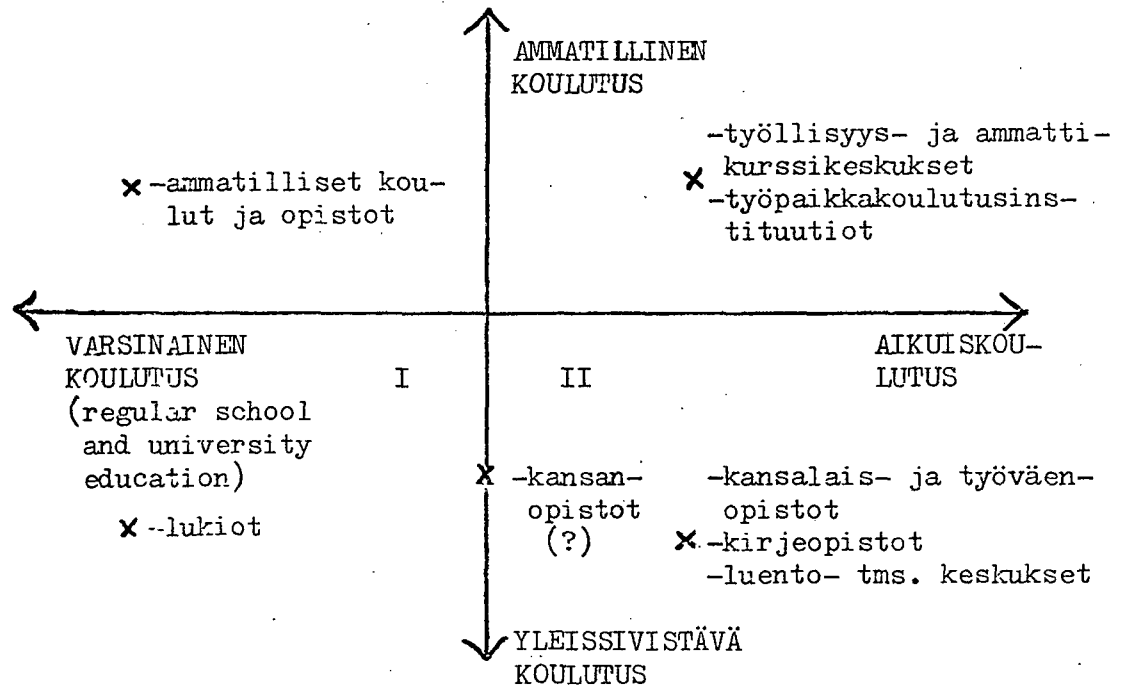
Edellä olevan ryhmittelyn jakokriteereitä tarkasteltaessa voidaan selventää varsinaisen koulujärjestelmän instituutioiden ominaisuuksia:

- ne ovat kouluhallinnon viranomaisten valvomia
- ne ovat pääasiassa tarkoitettuja lapsille ja nuorille ihmisille
- opetus on niissä säännöllistä, asteettaista (noustaen "luokalta" toiselle, instituutiosta toiseen ja ylempään vastaavaan) sekä jaksotista (olla sidottuja lukuvuosi- tms. rytmiin)
- niissä tapahtuva opetus tähtää viime kädessä tiettyyn "ammattipätevyyteen" tai opetus on tämän hankkimisen edellytyksenä (ns. kelpoisuutta tuottava opetus)

Seuraavassa kuviossa luodaan edellistä havainnollistava kokonaisuuskeskiasteen koulutuksen instituutioihin, jolloin mukana on myös dikotomia: ammatillinen - yleissivistävä koulutus.

KAAVIO 2

Keskiasteen koulutuksen jako pääpiirteissään (instituutioiden, ei oppilaiden mukaan):

sektori I = KELPOISUUTTA TUOTTAVA YLEISSIVISTÄVÄ KOULUTUS
sektori II = EI KELPOISUUTTA TUOTTAVA YLEISSIVISTÄVÄ KOULUTUS

2.

Kohdassa kaksi (aikuiskoulutuksen määritelmä koulutukseen osallistujan mukaan) on tarkasteltava tiettyjä varsinaisen koulujärjestelmän keskiasteen instituutioita, jotka ottavat oppilaikseen myös varttuneempia ihmisiä. Tällaisia laitoksia ovat:

- lukiot (erityisesti iltaoppikoulut)
- ammatilliset koulut ja opistot

Näissä tapauksissa on ratkaistava kysymys siitä, kuuluuko tietty oppilas aikuiskoulutukseen vai ei, oppilaan koulutuskulun perusteella. Tällöin tarkasteltavana ovat:

- onko oppilas keskeyttänyt varsinaisessa koulujärjestelmässä opiskelun (oppivelvollisuuskoulun jälkeen) - esim. työelämään mennäkseen
- kuinka pitkä on poissaolo varsinaisesta koulujärjestelmästä ollut

Ratkaisevana kriteerinä on tässä poissaolon pituus varsinaisesta koulujärjestelmästä; on erikseen sovittava, että esim. 5 vuotta on se kriittinen raja, jonka korkeintaan saa yhteensä olla pois varsinaisesta koulujärjestelmästä pysyäkseen ko. järjestelmässä opiskelevana. Jos poissaolo ylittäisi esimerkiksi 5 vuotta olisi opiskelija aina myöhemmin luokiteltava aikuisopiskelijaksi.

Tilastotarkoituksissa saatetaan joutua tyytymään siihen, että henkilön absoluuttinen ikä ratkaisee ko. luokittelun (jos aikaisempaa koulutuskulkua ei pystytä/haluta selvittää).

II TYÖPAIKKAKOULUTUS (määritelmä, ks. liite 2)

Työpaikkakoulutuksen kohdalla on ehkä järkevintä AKOT-projektissa keskittyä yksinomaan kouluhallinnon viranomais-
ten (AKH:n) valvomaan koulutukseen, joka tapahtuu erillisissä instituutioissa (oppilaitoksissa). Oppilaitoksen määritelmä vaatisi hieman täsmentämistä (mikä on esim. koulutusyksikön, esim. Valtion koulutuskeskuksen ja oppilaitoksen ero). Koulutusta antavan yksikön määrittelemiseen vaikuttavat mm. koulutuspaikka, koulutuksen vähimmäismitta sekä myöskin koulutustapa (esim. kirjeopistot).

AKOT-projektissa voisi eräänä työpaikkakoulutuksen kriteerinä olla se, maksetaanko koulutettavalle työpaikasta palkka koulutusajanjaksolta. Jos työpaikkakoulutus otetaan mukaan, olisi julkaistavissa tauluissa syytä luokitella se erikseen työpaikkakoulutuksena ja julkaisun tekstissä ilmoittaa, että oppilaitoksiin kuuluu esim. kaksi (SOK, OTK) ns. työpaikkakoulutusinstituutiota.

PERUSKÄSITTEIDEN MÄÄRITELMÄLUONNOKSET (täydentää liite 3:a)

OPPIVELVOLLISUUSKOULUTUS (YLEISSIVISTÄVÄ PERUSKOULUTUS) =
 koulutus, joka on oppivelvollisuuslain mukaan säädetty kaikille pakolliseksi

KESKIASTEEN KOULUTUS (PERUSKOULUTUSTA SEURAAVA JATKOKOULUTUS) =
 oppivelvollisuuskoulun jälkeinen koulutus, johon ei kuulu korkean asteen koulutusta (yliopistoissa ja korkeakouluissa annettavaa koulutusta)

KORKEAN ASTEEN KOULUTUS ("AKATEEMINEN" KOULUTUS) =
 yliopistoissa ja korkeakouluissa annettava koulutus, johon osallistuminen edellyttää ylioppilastutkintoa tai sitä korvaavaa erityislupaa

AIKUISKOULUTUS =
 koulutus, johon osallistujat ovat kokonaan oppivelvollisuuskoulun ulkopuolella sekä pääasiassa keski- ja korkean asteen koulutuksen ulkopuolella; keskiasteen ja korkean asteen koulutukseen osallistujat kuuluvat aikuiskoulutukseen, jos
 a) he opiskelevat xx-oppilaitoksissa (luettelo) tai b) ovat olleet poissa varsinaisesta koulujärjestelmästä yhteensä yli z vuotta

HUOM. 1. Kohta b) poikkeaa Unescon suositusluonnoksesta (ks. liite 3)

HUOM. 2. Aikuiskoulutus voidaan vielä jakaa ainakin ammatilliseen (esim. työpaikkakoulutus) ja yleissivistävään (esim. työväenopistojen koulutus)

TYÖPAIKKAKOULUTUS =
 koulutus, joka tapahtuu tietyn yrityksen, yhteisön tai toimipaikan yhteydessä (pääosin omille työntekijöille) ja jonka tavoitteena on antaa tietoja, taitoja ja asenteita, jotka nimenomaisesti ovat hyödyllisiä opetusta antavan yksikön omaa toimintaa silmällä pitäen tai muiden yritysten, yhteisöjen tai toimipaikkojen toimintaa ajatellen

KOULUHALLINNON VIRANOMAISTEN VALVOMA KOULUTUS =
 opetusministeriön, AKH:n ja kouluhallituksen valvoma koulutus

AMMATILLINEN KOULUTUS =
 koulutus, jonka tarkoituksena on antaa tietoja, taitoja ja asenteita, jotka ovat edellytyksenä tietyn tai tiettyjen työtehtävien, toimien tai virkojen hoitamiseksi (edellytetään tietty ammatillinen tutkinto, pätevyys); ammatillisella koulutuksella tarkoitetaan tavallisesti lähinnä keskiasteen koulutuksen piiriin kuuluvaa opetusta

ISCED III rev.
Paris Aug. 1973
Proposals for the collection
of adult education statistics

UNESCON AIKUISKOULUTUKSEEN JA SIIHEN LIITTYVIIN KÄSITTEISIIN KUULUVAT MÄÄRI-
TEIMÄT (vapaat ja lyhennetyt käännökset ja tulkinnat)

IHMISTEN VÄLINEN KOMMUNIKOINTI/TIEDONVÄLITYS (human communication) =
informaation (sanomien, viestien) välitys henkilöltä toiselle
tai henkilöryhmältä toiselle

OPPIMINEN (learning) =
mikä tahansa muutos käyttäytymisessä, informaatiossa (tiedoissa,
ymmärtämisessä), asenteissa, taidoissa ja kyvykkyydessä,
mikä voidaan säilyttää muistissa ja mikä ei ole tulosta fyysisestä
kasvusta tai perinnöllisten (vaistomaisten) käyttäytymismallien
kehittymisestä

KOULUTUS (education) =
järjestettyä tiedonvälitystä (ihmisten välistä kommunikointia),
jonka tarkoituksena on aikaansaada oppimista

HUOM. Järjestetty tarkoittaa tiettyihin tavoitteisiin pyrkivää,
suunniteltua, tiettyjen kaavojen, mallien mukaista toimintaa.
Tämä edellyttää koulutusyksikköä, joka organisoii oppimistilanteen
tai opettajia, jotka ohjaavat tietojen välitystä.

JÄRJESTETTY/MUODOLLINEN KOULUTUS (formal education) =
koulutus, jossa jokainen oppimistapahtumaan osallistuva kirjataan
(rekisteröidään) tiettyä koulutusohjelmaa varten

EI-JÄRJESTETTY/EI-MUODOLLINEN KOULUTUS (non-formal education) =
koulutus, jossa ketään oppimistapahtumaan osallistujista ei kirjata
(rekisteröidä)

ITSEOHJAUTUVA/OMAEHTOINEN OPPIMINEN (self-directed learning) =
oppimistapahtumaan osallistuvan itse järjestämä oppiminen, jossa
ei mikään kouluviranomainen tai opettaja ole tietoisesti mukana.

HUOM. Kirje-, televisio- ja radiokurssit eivät siten kuulu tähän
kategoriaan; edelleen termi "itseohjautuva/omaehtoinen koulutus"
on tässä yhteydessä väärä käsite

SATTUMANVARAINEN OPPIMINEN (random learning) =
ympäristöstä aiheutunut oppiminen (joka voi johtua esim. sattumanvaraisista
tai sosiaalisesti määräytyneistä kommunikointitapahtumista ja -kokemuksista),
mitä ei koulutusviranomainen, opettaja tai oppimistapahtumaan
osallistuva tarkoituksellisesti järjestä

VARSINAISESSA KOULUJÄRJESTELMÄSSÄ TAPAHTUVA KOULUTUS (regular school and university education) =

järjestetyn/muodollisen koulutuksen säännöllinen, asteettainen ja jaksottainen suorittaminen, johon osallistuvat lapset ja nuoret ihmiset; tavallisesti ko. koulutus aloitetaan 5-7 vuoden iässä (joskus aikaisemmin esikoulujärjestelmässä) ja ne, jotka jatkavat pitemmälle, päättävät ao. koulutuksensa yliopistossa tai muissa korkean asteen instituutioissa

HUOM. Tässä koulutuksessa mahdollisesti olevia aikuisia ei pidä luokitella aikuiskoulutuksen omaan kategoriaan (poikkeuksena kurssit tms, jotka ovat nimenomaisesti tarkoitettut aikuisten tarpeita varten); ainoastaan oppilaiden ikä voidaan ottaa "aikuiskoulutusta" ilmentäväksi luokittelumuuttujaksi (vrt. liite 2:ssa ollutta poikkeavaa määritelmää)

AIKUISKOULUTUS/VARSINAISEN KOULUJÄRJESTELMÄN ULKOPUOLINEN KOULUTUS (adult education, out-of-school education) =

koulutus, joka on tarkoitettu varsinaisen koulujärjestelmän ulkopuolella oleville henkilöille, jotka ovat yleensä yli viisitoistavuotiaita

JÄRJESTETTY/MUODOLLINEN AIKUISKOULUTUS (formal adult education) =

aikuiskoulutus, jossa jokainen oppimistapahtumaan osallistuva kirjataan (rekisteröidään) tiettyä koulutusohjelmaa varten

EI-JÄRJESTETTY/EI-MUODOLLINEN AIKUISKOULUTUS (non-formal adult education) =

aikuiskoulutus, jossa ketään oppimistapahtumaan osallistujista ei kirjata (rekisteröidä)

Edellä esitettyjen käsitteiden keskinäisiä suhteita ja riippuvuuksia voidaan havainnollistaa seuraavan kaavion avulla; se on tietty tulkinta koulutukseen liittyvien käsitteiden hierarkiasta:

